

Snění o Zlíně

Author: Radomíra Sedláková | Published: 06.11.2009

Jak si to tehdy ve Zlíně představovali s architekturou? V tomto oboru nejzajímavější stat' napsal Vladimír Karfík. „Přijel jsem do Zlína v roce 1974 a byl jsem proto velmi zvědav na stavební novinky, které očekávaly každého, kdo se sem po čase vracel. Prohlížel jsem si náměstí Práce, obklopené vysokými budovami na všech stranách a marně snažil si vybavit obraz z třicátých let, kdy se náměstí teprve tvořilo. Dlužno si přiznati, že se Zlín dosud nenaučil nějakému sentimentálnímu udržování starých památek, jež již dosloužily. Některé z budov již zde vůbec nebyly, jiné byly důkladně přestavěny.

Společenský dům „... má celé průčelí předěláno, ale hlavní změna se stala s přijímacími místnostmi pro hosty. Vstupní halu bylo nutno přenést na střechu, neboť dnes většina hostů přijíždí osobními letadly nebo aerotaxíky z hlavního letiště v Baťově. Na střeše si zřídili pěknou přistávací platformu; parkingu letadel slouží parkovací věž. V zásadě je to paternoster, na zmáčknutí knoflíku přijede příslušná plošina s letadlem do úrovně střechy. Nedávno bylo přistavěno nové křídlo s nejmodernějšími pokoji (každý pokoj má televizi), ale přesto se doporučuje zamluvit si pokoj předem, neboť cizinecký ruch jest ve Zlíně ohromný.“

Náměstí Práce „... vzrostlo v park; jest dnes poměrně tiché. Vzpomínám si, jak před takovými dvaceti, třiceti lety, asi kolem roku 1950, bylo náměstí hotový dopravní babylon. Provoz všech pozemních vozidel byl úžasný; bylo nutno zřídit dvě další tepny, rovnoběžně se starou malenovskou silnicí; křižovatky byly řízeny automatickými světelnými signály, celé náměstí bylo podsklepeno pro parkoviště aut a autobusů; pro chodce byly postaveny můstky a podchody. Po roce 1950 však začala být konkurence vzdušné dopravy čím dál citelnější a aut na silnicích ubývalo.“

A takto to podle architekta Karfíka vypadalo v Zahradní čtvrti: „Domky mají všechny kryté verandy, otevřené směrem k trávnickové ploše zahrádky, kam se v letních měsících přenesl celý rodinný život. Přesto, že jsou vyráběny ze standardních součástí, nepůsobí jednotvárně. Snad každý domek má nějaký detail, který jej trochu odlišuje od souseda, podobně jako by každý byl ochoten nosit nějakou uniformu ve službě a v práci, ale nikoliv v soukromém životě. ...obdivuhodné jsou koupelny, jež dodávají se z továrny na stavbu úplně kompletně instalované, stěny, vana, kloset a umyvadlo jsou všechny takřka z jednoho kusu. Podobně jsou provedeny i kuchyně, nepotřebují podotýkat, že jsou plně elektrizované, jako ostatně celý domek. Středem domu jest zařízení, jež by se dalo nazvat plícemi domu. Vzduch v domku jest neustále obměňován, udržován automaticky na stejném stupni teploty a vlhkosti, při čemž je zbavován všeho prachu a znečišťujících plynů. V zimě ani v létě se okna neotvírají.“

Z dalších textů je zřejmé, že do budoucna továrna nepočítala s tím, že domky budou jejím vlastnictvím, pravděpodobně ji péče o ně dost vyčerpávala a hodlala přenést starost o ně jinam. Kam - o tom snil Tomáš Baťa, když uvažoval o tom, že domky se budou kupovat jako jiné zboží v obchodních domech. A to nejen stavba jako taková, kterou si ovšem nikdo nebude stavět svépomocí, to se ve Zlíně nenosilo; dům bude postaven v rámci servisu obchodního domu.“

O čtyřicet let později

Zkusme porovnat tuto vizi se skutečností. V roce 1974 Zlín neexistoval. Město se jmenovalo Gottwaldov, kteréžto pojmenování si zvolilo samo, dokonce ještě za života Klementa Gottwalda. Stavebních novinek bylo málo. Náměty na dokončení náměstí Práce, které se v souladu s Karfíkovou vizí zpracovávaly celá

válečná léta, zůstaly jen v rovině studií a projektů. Poválečný vývoj šel někam úplně jinam. Sice se již na počátku 50. let plánovala zásadní přestavba centra města, vytvoření zcela nového náměstí, ale přes ambiciózní soutěž k realizaci nikdy nedošlo. (Tady lze jen říci - našťástí...) Vše zůstalo tak, jako by stavařům přibližně od roku 1950 postupně docházelo všechno - náměty, materiál, síly...

Náměstí Práce v roce 1974 bylo všechno, jen ne park, ba ani se z něj nestalo moc náměstí; automobilová doprava byla - a dodnes je - stále prioritní. A stále neplynulá.

Jestliže Karfík upozorňuje, že město je mladé a netrpí tedy nadbytečnými památkářskými ohledy, v roce 1974 to byla pravda téměř stoprocentní, v současnosti už existuje oficiální památková zóna a existují památkově chráněné objekty. Co se týče hotelu, i tam téměř vše zůstalo fantazií, jediné, co platí, že každý pokoj má televizi (ale ne v nově přistavěném křídle). Až v devadesátých letech ve vzhledu hotelu došlo sice k jedné podstatné změně, ale ne takové, jakou si Karfík představoval - byla zrušena střešní terasa, ne ovšem pro heliport, ale pro byty majitelů... Letecké opojení, ani takový rozvoj techniky, který by dovozoval zaměnit osobní auto za osobní vrtulník, se nedostavilo. Cizinecký ruch tu byl a je pramalý, turistický ještě menší; takže hotel část své kapacity pronajal na kancelářské a servisní prostory, některé pokoje byly pronajaty studentům zlínské univerzity (kterou nikdo nepředvídal, je ovšem pravda, že vznikla až na začátku 90. let).

Obchodní dům zůstal nepřestavěn, na náměstí stojí vedle něj dál nevysoká tržnice. Ani jedna stavba nebyla modernizována, ani jedna neodpovídá soudobým požadavkům na nakupování.

Tam, kde se Karfík pustil do snů o bydlení, tam je zcela v nesouladu se skutečností roku 1974. Tehdy se domky stavěly výhradně svépomocí, o kvalitě jejich návrhů se dá úspěšně pochybovat. Rozhodující byly bytové domy, které samozřejmě baťovský architekt Karfík nemohl vůbec brát v úvahu. On sám na sklonku 40. let první z bytových domů, v dokonale zlínském pojetí navrhoval, stejně tak jeho kolegové Drofa a Voženílek, od poloviny 50. let ovšem nastalo panelové „opojení“ a bytová výstavba se ubírala jinými cestami. I když někdo by se mohl ptát - nebylo to nakonec typicky baťovské - domy vyráběné v továrně jak na běžícím pásu, zcela jednotné...

Těch snů bylo mnoho a většina zůstala neuskutečněna. A lze se ptát - proč? Bylo to proto, že vývoj města byl přerušen 2. světovou válkou? Proto, že po válce byly baťovské závody znárodněny? Proto, že po roce 1948 se zásadně změnil režim? Upřímně - nejsem si tím tak zcela jista.

Fotografie z výstavy Fenomén Baťa (Libor Stavjanik)

06.11.2009 09:55, Radomíra Sedláková